

การบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร
Waste Management (Zero Waste): A Case Study of a Model
Community Kamphaeng Phet Province

รัชฎากร วินิจกุล¹, ปรียานุช พรหมภาสิต¹, พิษณุ บุญนิยม¹ และ ณัฐนันท์ ทองทรัพย์²
Russadakorn Vinijkul¹, Preeyanuch Prompasit¹, Phitsanu Boonniyom¹
and Natthanan Thongsap²

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Lecturer in the Master of Public Administration program
Kamphaeng Phet Rajabhat University

²Lecturer at the Faculty of Law Western University

E-mail : russadagon@yahoo.com

วันที่รับบทความ : 18 มีนาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1 : 30 เมษายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2 : 15 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์ : 21 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร (2) องค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในกรณีศึกษาการจัดการขยะชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดกำแพงเพชรที่ได้รับรางวัลระดับประเทศจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านคุยมะม่วง ชุมชนบ้านบ่อถ้ำ และชุมชนบ้านดงเย็น โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ จำนวน 6 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนจำนวน 6 คน รวมเป็นจำนวนทั้งหมด 15 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านกระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชน มีการวางแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในแต่ละชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น วัด ทุกภาคส่วนบูรณาการทำงานร่วมกัน การนำหลักการ 3Rs มาใช้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และ (2) ด้านองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการที่ได้พัฒนาการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบอย่างสม่ำเสมอ และการมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจรที่สามารถขยายเครือข่ายความร่วมมือสู่ชุมชนอื่นต่อไปได้

คำสำคัญ : กระบวนการ, บริหารจัดการขยะมูล, ชุมชนต้นแบบ

Abstract

This objectives of the research to study (1) the waste management process of the model community in Kamphaeng Phet Province (2) the components of success in waste management of the model community in Kamphaeng Phet Province. This research is a qualitative research on case studies of community waste management in Kamphaeng Phet Province that received national awards for 3 communities, namely Ban Khui Mamuang, Ban Bo Tham and Ban Dong Yen. The research tool was in-depth interviews with key informants, divided into 3 groups: 3 executives, 6 operational staff, and 6 community leaders, totaling 15 people. and analyze data and synthesize data. Using content analysis and descriptive presentation techniques. The results of the research found that (1) there is a solid waste management plan in each community. With the participation of local communities, temples, all sectors work together to apply the 3Rs principle in solid waste management. There is coordination between relevant agencies in both the public and (2) the components of success in community waste management include: Participation from all sectors in the integrated community that has consistently developed model community waste management and having a model community learning center for integrated waste management that can further expand the network of cooperation to other communities.

Keywords: Process, Waste management, Model community

บทนำ

ข้อมูลปัจจุบันของกรมควบคุมมลพิษ ได้ระบุถึงปริมาณขยะมูลฝอยในประเทศไทยนั้นว่าเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีปริมาณมากกว่า 25.70 ล้านตันหรือจำนวน 70,411 ตันต่อวัน จำนวนขยะได้กระจายออกไปทุกภาคของประเทศ โดยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. 2565 ของกรมการปกครองเฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัมต่อคนต่อวันวัน หากวิเคราะห์เกี่ยวกับจำนวนปริมาณของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นแล้ว ขยะมูลฝอยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ ข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษภาพรวมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย มีจำนวนขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน ได้จัดการกันเองโดยบ้านเรือนและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีบริการเก็บขน 1.70 ล้านตัน (ร้อยละ 7 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิด 4.00 ล้านตัน (ร้อยละ 15 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) โดยกระบวนการขอรถเก็บขยะขนาดเล็กและบ้านเรือนนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ขยะมูลฝอยที่เหลือประมาณ 20.00 ล้านตัน (ร้อยละ 78 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) การเก็บขนโดยรถบรรทุกเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชนซึ่งได้รับอนุญาตหรือมอบหมายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการเก็บขนแทน เพื่อไปยังสถานที่คัดแยกขยะมูลฝอยหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย มีขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 9.80 ล้านตัน (ร้อยละ 38 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) และส่วนที่เหลือประมาณ 5.40 ล้านตัน (ร้อยละ 21 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไป

กำจัดอย่างไม่ถูกต้อง (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) โดยการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศมีเพิ่มเติมว่า ปัญหา มลพิษด้านสารอันตรายและกากของเสีย เป็นปัญหาที่สำคัญจำเป็นต้องเร่งดำเนินการป้องกันและแก้ไข เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยเฉพาะ ปัญหาขยะมูลฝอย ชุมชนยังขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจนเกิดปัญหาขยะตกค้าง การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่ไม่ เหมาะสมการถูกต้องด้านจากประชาชนในพื้นที่ ปัญหาการจัดการของเสียอันตรายชุมชน ของเสียอุตสาหกรรม รวมทั้งมูลฝอยติดเชื้อจนเกิดเป็นปัญหาการลักลอบทิ้งในพื้นที่หลายจังหวัด อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อ ประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงและส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ดัง ตัวอย่างเช่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ได้จัดให้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) โครงการสนับสนุนการบริหาร จัดการขยะและของเสียอันตราย ประจำปีงบประมาณ 2563 ระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกำแพงเพชร ได้มีการบันทึกข้อตกลงในครั้งนี้เพื่อร่วมมือกัน ดำเนินการบริหารจัดการขยะมีพิษของเสียอันตราย (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร, 2563)

อย่างไรก็ดี ปัญหาการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยที่กระทำผิดวิธีการ ซึ่งถือเป็นปัญหาการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยของชุมชนแทบทุกชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดกำแพงเพชรและเป็นปัญหาเรื้อรัง จากอดีตที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมหลายด้านเป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งชุมชนบ้านคุยมะม่วง ชุมชนบ้านบ่อ ถ้ำ และชุมชนบ้านดงเย็น ทั้งสามชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการขยะที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ ทั้งระดับ L และ ระดับ S ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบข้างต้น โดยศึกษา กระบวนการบริหารจัดการขยะและองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบทั้ง สามชุมชนดังกล่าวทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนพัฒนา ปรับปรุง การจัดการขยะที่แหล่งกำเนิด การเก็บรวบรวมขยะ การขนถ่ายและขนส่งขยะ การแปรรูปหรือการแปรสภาพขยะและกำจัดอย่างถูกต้องตาม หลักวิชาการ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและเป็นแนวทางพัฒนา ส่งเสริม ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ รวมทั้งองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญที่ทำให้ การบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบนี้ประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัด กำแพงเพชร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ จังหวัด กำแพงเพชร มีขอบเขตการศึกษาพื้นที่ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษาจากพื้นที่ชุมชนต้นแบบที่ได้รับ รางวัลระดับประเทศในด้านการบริหารจัดการขยะ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภาค 6 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จำนวนสามชุมชน ประกอบด้วย (1) ชุมชนบ้านคุยมะม่วง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 6 บ้านคุยมะม่วง ตำบลโนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร (2) ชุมชนบ้านบ่อถ้ำ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 บ้านบ่อถ้ำ ตำบลบ่อถ้ำ อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัด

กำแพงเพชร และ (3) ชุมชนบ้านดงเย็น ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลไทรงาม อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร มีขอบเขตเชิงเนื้อหาโดยศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบและองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร สำหรับขอบเขตด้านประชากร ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำด้านสาธารณสุข นักวิชาการ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประเมินโครงการที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการขยะ นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและอาสาสมัครสาธารณสุข พนักงานผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ พนักงานขับรถเก็บขยะ พนักงานประจำรถเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ

วิธีการดำเนินงานวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถสรุปได้ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย เอกสารที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ วารสารต่าง ๆ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ และภาคเอกชน ข้อมูลจากระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้สำหรับการวิเคราะห์นโยบาย แผนงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมายและโครงการต่าง ๆ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพึงพอใจของชุมชน รวมถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณของการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้จากหน่วยงานราชการ กฎหมาย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอยของชุมชน ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างไร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งได้พิจารณาจากเนื้อหา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และได้พิจารณาคุณภาพของเครื่องมือ โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง โดยตอบวัตถุประสงค์ข้อแรกมีแนวคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการ และตอบวัตถุประสงค์ข้อสองเพื่อให้ได้องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จ จนสามารถนำมาใช้เป็นหลักหรือแนวทางแก้ปัญหาได้ รวมทั้งรูปแบบการบริหารจัดการขยะชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ คัดเลือกจากข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในฐานะผู้บริหาร และผู้ประเมินจากกิจกรรมแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ฝ่ายบริหารที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยทั้งสามชุมชน จำนวน 3 คน คัดเลือกจากตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบการบริหารจัดการขยะ

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน จำนวน 6 คน คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานจริง

กลุ่มที่ 3 ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน จำนวน 6 คน คัดเลือกจากตัวแทนของชุมชน โดยทั้งสามกลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ใช้ระยะเวลาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์จำนวนสามครั้ง ซึ่งการสัมภาษณ์ประมาณหนึ่งชั่วโมงต่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation) การสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผู้ถูกสังเกตทราบและไม่ทราบ ซึ่งผู้สังเกตต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ และใกล้ชิดกับผู้ถูกสังเกต รวมถึงการสังเกตโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับรวบรวมข้อมูล ตาม

วัตถุประสงค์ข้อแรก จากการวิเคราะห์ภาพรวมของกระบวนการบริหารจัดการขยะของทั้งสามชุมชนเป็นขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analytical Approach) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งเอกสารและผู้ให้ข้อมูล นำมาตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้า การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเชิงแบบพรรณนาความ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และตรวจสอบความถูกต้องนั้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสังเกตรวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาภายหลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำรายการเป็นประเด็นย่อย มารวบรวมและสรุปออกมาเพื่อให้ได้การสรุปประเด็นหลัก เขียนอธิบายประเด็นให้เป็นความเรียงให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนกัน ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล นำเขียนเพื่อสรุปรายงานวิจัย นอกจากนี้เขียนเพื่ออธิบายถึงเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้กับทฤษฎีและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

1.1 การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน ดำเนินงานดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมวางแผน และการประชาสัมพันธ์
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันดำเนินการ เช่น ทำความสะอาดพื้นที่ชุมชน
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันติดตาม
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันขยายผล
5. การดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ธนาครเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอลานกระบือ บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ลานกระบือ กองทุนหมู่บ้านลานกระบือ กองทุนสวัสดิการลานกระบือ

ภาพที่ 1: การมีส่วนร่วมของชุมชน

1.2 การบริหารจัดการขยะตามหลัก 3Rs

โดยชุมชนบ้านดงเย็น หมู่ 10 ตำบลไทรงาม อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร ได้รับรางวัลชมเชย ชุมชนปลอดขยะขนาดเล็ก (กลุ่ม S) บ้านดงเย็น มีกระบวนการบริหารจัดการสรุปรออกมาเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ด้านลดการใช้ (Reduce) ได้แก่

- (1) กิจกรรม เข้าวัดทำบุญ ปลอดถุง ปลอดขยะ
- (2) กิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพลาสติก โฟม 3RS
- (3) กิจกรรม ใช้ถุงผ้า ใส่สินค้า
- (4) กิจกรรมลดการใช้ ร้านค้าปลอดโฟม ร้านค้าลดขยะ 2 บาท การใช้ต้นไม้ประดับหน้า
หีบศพพวงหรีดเครื่องใช้ไฟฟ้า ลด ละ เลิก การใช้ถุงพลาสติก ชุมชน กิจกรรมกินอย่าง
พอเพียง หลีกเลี่ยงการเกิดขยะ ขยะอินทรีย์

ด้านการใช้ซ้ำ (Reuse) โดยการประดิษฐ์สิ่งของไว้ ตกแต่งภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน การนำเศษผ้ามาใช้ฉุพื้น และการบริจาคเสื้อผ้าเก่า กิจกรรมการใช้ช้อนกลับมาใช้ใหม่ ได้แก่ การปลูกผักด้วยกระถางที่ได้จากยางรถยนต์ การประดิษฐ์หมวกจากถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม กระเป๋จากซองกาแฟ รณรงค์ใช้ถุงพลาสติกซ้ำ แก้วน้ำจากขวดแก้ว

ด้านการคัดแยกแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ได้แก่ กิจกรรมขยะบุญ กิจกรรมขยะรีไซเคิล กิจกรรมถักถุงพลาสติก กิจกรรมจัดการขยะอินทรีย์ เศษอาหาร ใบไม้แห้ง กิจกรรมแปรรูปขยะมูลฝอยไปใช้ประโยชน์ กิจกรรมการจัดการขยะทั่วไปจุดทิ้งขยะตามคุ้ม กล้องนม ผ้าป่าถุงพลาสติก ซองกาแฟ ถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม

นอกจากนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากการบริหารจัดการขยะแบบ 3Rs ดังกล่าวแล้ว สามารถช่วยส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเกิด กิจกรรมกินอย่างพอเพียง หลีกเลี่ยงการเกิดขยะอินทรีย์ และเป็นสวัสดิการให้กับคนในชุมชน ได้แก่ สวัสดิการคลอดบุตร ในการซื้อของรับขวัญ รายละเอียด 500 บาท สวัสดิการชุมชนให้ผู้ป่วยติดเตียง รายละเอียด 365 บาทต่อปี และกิจกรรมการจัดการขยะอันตรายโดยนำขยะอันตรายแลกไข่แลกของ เป็นต้น

ภาพที่ 2: กิจกรรมชุมชนบ้านดงเย็น

1.3 การบริหารจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะตามฐาน

การบริหารจัดการขยะของโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) (ขนาด L) บ้านบ่อถ้ำ หมู่ที่ 2 ตำบล อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร โดยแบ่งเป็นฐาน 3 ฐานหลักดังนี้

ฐานที่ 1 การบริหารจัดการขยะภายในวัด

โดยทางวัดได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการขยะ และการตั้งกฎกติกาการจัดการตลาดนัดในพื้นที่วัด เนื่องจากปัญหาการเกิดขยะเพิ่มมากขึ้นจากการจัดงาน จึงเกิดเป็นนวัตกรรมพวงหรีดต้นไม้ พิธีบุญต่าง ๆ การทำบุญตักบาตร รวมถึงการจัดงานศพภายในวัด ได้ร่วมกับทางศูนย์สวัสดิ์ไชเคิล หมู่ที่ 2 บ้านบ่อถ้ำ ให้มีการประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนให้ร่วมช่วยกันคัดแยกขยะที่เกิดขึ้นจากตนเองในชีวิตประจำวัน และทำการคัดค้านนวัตกรรมเพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในวัด ดังนี้

กิจกรรมปันโตบุญ โดยการณรงค์ให้ประชาชนได้ “เข้าวัดทำบุญ ปลอดถุง ปลอดขยะ” ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญและร่วมกับการลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม โดยประชาชนร่วมกันนำอาหารที่ทำบุญตักบาตร นำไปใส่ในปันโตที่ทางวัดได้เตรียมไว้ในการออกบิณฑบาตในชุมชน

กิจกรรมพวงหรีดต้นไม้ โดยท่านเจ้าอาวาส ได้เชิญชวนขอให้เจ้าภาพบำเพ็ญกุศลศพผู้เสียชีวิตดำเนินการจัดทำพวงหรีดต้นไม้ เพื่อรักษาสีเขียวตลอด การลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นประโยชน์ต่อวัดและชุมชนในการนำกลับไปใช้ประโยชน์ซ้ำได้

การสร้างกฎกติกา โดยการใช้ตลาดนัดบริเวณวัดคูหาสวรรค์ร่วมกับชุมชนบ้านบ่อถ้ำ ร่วมมือกันกำหนดกติกาการมาใช้ตลาดนัดวัดคูหาสวรรค์ เช่น ตลาดนัดงดใช้โฟมจำหน่ายอาหาร การลด ละ เลิก การใช้ถุงพลาสติก การใช้ถุงผ้า หิ้วตะกร้า มาตลาด การคัดแยกขยะทุกครั้งก่อนนำมาทิ้ง

ฐานที่ 2 การบริหารจัดการขยะชุมชน ได้แก่ ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ร้านค้าปลอดโฟม ธนาคารขยะชุมชนบ้านบ่อถ้ำ ซอยสวยบ้านบ่อถ้ำ บ้านต้นแบบด้านการจัดการขยะ ดังนี้

ฐานการเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง เช่น ศูนย์สวัสดิ์ไชเคิลบ้านบ่อถ้ำ ได้จัดตั้งฐานการเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงบ้านบ่อถ้ำขึ้นมา เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการเกษตร การบริหารจัดการขยะ และการรักษาสีเขียวตลอด โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งยึดหลักแนวทางการประหยัดอดออม ใช้ของที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ พึ่งพาตนเองได้ เรียบง่ายแต่มีประสิทธิภาพ เช่น การทำหลุมหมักขยะอินทรีย์อย่างง่ายโดยใช้ไม้ทำคอก การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารแบบถังหรือตะกร้าฝังดิน การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากเศษอาหาร เศษพืชแบบบ่อวงซีเมนต์หรือถังพลาสติก การทำปุ๋ยหมักแบบเสวียนไม้ไผ่ การทำน้ำหมักจุลินทรีย์หรือน้ำหมักชีวภาพ เพื่อให้ประชาชนนำไปทำเป็นแบบอย่างใช้ในครัวเรือนได้ รวมถึงการปลูกผักปลอดสารพิษโดยใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ บำรุงดูแลพืชผล ทำให้ผลผลิตที่ได้มีปลอดภัยจากสารพิษหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ประชาชนบ้านบ่อถ้ำดำเนินกิจกรรมการจัดการสีเขียวล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์พืช การอนุรักษ์แหล่งน้ำ การดูแลรักษาระบบนิเวศ โดยประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ใกล้บ้านมาใช้ใหม่ เช่น ใช้ถุงนม ถุงขนม เพาะกล้าไม้ เพาะเมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์ผักต่าง ๆ เป็นต้น โดยชาวบ้านสามารถหมุนเวียนกันมาปลูกพืชผักสวนครัว เพาะพันธุ์ไม้ในศูนย์การเรียนรู้และการนำไปบริโภคหรือแจกจ่ายครัวเรือนในชุมชนได้

ฐานการเรียนรู้ธนาคารขยะชุมชนบ้านบ่อถ้ำ กิจกรรมธนาคารขยะโดยศูนย์สวัสดิ์ไชเคิลบ้านบ่อถ้ำร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อถ้ำได้จัดตั้งธนาคารขยะชุมชนบ้านบ่อถ้ำ เป็นการส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทางของคนในชุมชน และส่งเสริมการออมจากการนำขยะรีไซเคิลไปฝากขาย และคณะกรรมการ

ธนาคารขยะจะดำเนินการประชาสัมพันธ์ณรงค์ให้คนในชุมชนมาสมัครเป็นสมาชิก เมื่อเป็นสมาชิกแล้วต้องนำขยะรีไซเคิลมาขายที่ธนาคารประจำทุกเดือน ทางคณะกรรมการจะประกาศวันเวลาในการรับซื้อเดือนละ 1 ครั้ง เมื่อสมาชิกฝากเงินจากการขายขยะ 3 ครั้งติดต่อกันจะได้รับสมนาคุณหรือของใช้เป็นรางวัลในการมาฝากขยะรีไซเคิลอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมนี้ทำให้เกิดการส่งเสริมและกระตุ้นพฤติกรรมในการคัดแยกขยะของคนในชุมชนได้อย่างดี

ฐานการเรียนรู้สิ่งประดิษฐ์จากเศษวัสดุรีไซเคิล โดยศูนย์วัสดุรีไซเคิลบ้านบ่ออ้อมร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลบ่ออ้อม ร่วมกันส่งเสริมการนำขยะรีไซเคิลกลับมาใช้ประโยชน์ นักเรียนผู้สูงอายุรวมตัวกันคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์จากเศษวัสดุรีไซเคิล และสร้างสิ่งประดิษฐ์จากทักษะความสามารถด้านงานฝีมือของแต่ละคน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจร่าเริงแจ่มใส ไม่อยู่ติดบ้าน และเกิดเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชนและครอบครัวได้ นอกจากนี้ นักเรียนผู้สูงอายุยังคิดค้นหาวิธีการ แนวทางสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นมาให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ไม้กวาดจากขวดพลาสติก ผลิตภัณฑ์จากชองกาแฟ หมวกจากกล่องนมและกล่องสุรา

ฐานการเรียนรู้ชอยสวย สะอาด หน้าบ้านน่ามอง โดยส่งเสริมให้ประชาชนชอยบ้านกลางเป็นชอยต้นแบบด้านการบริหารจัดการขยะที่ประสานความร่วมมือกับครัวเรือนในชอย จำนวน 15 ครัวเรือน ส่งเสริมการคัดแยกขยะแต่ละประเภท ให้มีภาชนะคัดแยกขยะในครัวเรือนของตน การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ตกแต่งบริเวณบ้าน ดูแลความสะอาดบริเวณหน้าบ้าน หน้าถนนและในบ้านของตนเอง เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครัวเรือนอื่นและชอยข้างเคียง มีสัญลักษณ์สมาชิกแกนนำด้านการจัดการขยะเป็นธงสีเขียวประดับไว้หน้าบ้านแต่ละครัวเรือน นอกจากนี้ ภายในชอยยังมีครัวเรือนต้นแบบด้านการจัดการขยะ ผู้มีความรู้ความสามารถด้านเกษตร การทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมัก การปลูกพืชสมุนไพร และมีความคิดสร้างสรรค์นำเศษวัสดุรีไซเคิลมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น โคมไฟจากขวดแก้ว สิ่งประดิษฐ์จากยางรถยนต์ น้ำพุจากถ้วยชามเก่า เป็นต้น สามารถเป็นแบบอย่างให้กับบุคคลอื่น และถ่ายทอดความรู้เป็นวิทยากรด้านการจัดการขยะให้กับผู้มาศึกษาดูงานได้

ฐานที่ 3 การนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาใช้ใหม่ แนวทางนำเศษวัสดุรีไซเคิลกลับมาใช้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์จากชุมชน สิ่งประดิษฐ์จากชองกาแฟ กล่องนม กล่องสุรา รั้วบั้งที่ใช้แล้ว สายรัดของ หมอนจากหลอดที่ใช้แล้ว กิจกรรมการจัดการขยะทั่วไปจุดทิ้งขยะตามคุ้มกล่องนม หลังคาเขียวผ้าป่าถุงพลาสติกชองกาแฟหรือถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม

ภาพที่ 3: การจัดการขยะของโครงการชุมชน

องค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

1. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการ

โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวงได้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องมาร่วมกันบริหารจัดการขยะภายในชุมชน เริ่มต้นด้วยการคัดแยกขยะและการนำไปใช้ประโยชน์ ปัจจุบันชุมชนมีปริมาณขยะคงเหลืออยู่ประมาณ จำนวน 13 ตันต่อปี ทำให้สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะเป็นจำนวนมาก ซึ่งชุมชนบ้านคุยมะม่วง หมู่ที่ 6 เป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการขยะที่ชุมชนได้มีความภาคภูมิใจ เนื่องจากชาวบ้านมีความเข้มแข็งและจริงจัง การมีส่วนร่วมการจัดการชุมชนตนเองให้สะอาดและกระทำการอย่างต่อเนื่องจนเป็นกิจวัตรประจำวัน ต่อมาในปีพุทธศักราช 2563 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวงได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานชนะเลิศ จากการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง ได้ช่วยส่งเสริมชุมชนบ้านคุยมะม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลโนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบ และขยายให้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้านจัดการขยะด้วยตนเองอย่างยั่งยืน โดยเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2565 ข้อมูลจากกลุ่มสื่อสิ่งแวดล้อมและกิจการพิเศษ กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ได้จัดทำพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะให้เหลือจำนวนศูนย์ คือ ปราศจากขยะ ณ ชุมชนบ้านคุยมะม่วง จังหวัดกำแพงเพชร รองอธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นประธานเปิดศูนย์เรียนรู้ของชุมชน

โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดโครงการตั้งชุมชนต้นแบบด้านการจัดการขยะมูลฝอยภายในตำบลโนนพลวง เป็นการให้ความรู้ในเรื่องขยะ การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งในครัวเรือนด้วยตนเองด้วยหลัก 3Rs เป็นการช่วยชาติและการจัดการขยะจากต้นทาง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ซึ่งได้รับเกียรติจากผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกำแพงเพชร พร้อมด้วยทีมงานและผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ องค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรนั้น มีแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยรูปแบบศูนย์กำจัดรวม ทั้งนี้ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการ เกิดความสามัคคี มีน้ำใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา การสร้างสัมพันธ์ที่ดีแก่สมาชิกภายในชุมชน เกิดเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน แนวทางและทิศทางดำเนินงานโดยใช้รูปแบบศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันอันนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาผลกระทบอันเนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามหลักวิชาการและหลักสุขาภิบาล สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสถานที่สำหรับใช้กำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนต่าง ๆ สามารถพิจารณาได้จากชุมชนบ้านดงเย็นที่ได้รับรางวัลชมเชยจากโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ในปี พ.ศ. 2564 ประเภทขนาดเล็กระดับประเทศ

2. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร

โดยศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร เป็นรูปแบบของการพัฒนาการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบ ในลักษณะของศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร อันนำไปสู่การขยายเครือข่าย ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในการคัดแยกและการจัดตั้งชุมชนปลอดขยะจากวัสดุรีไซเคิล เช่น บ้านคุยมะม่วง และเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน หรือ “เครือข่าย ทสม.” ตัวอาสาสมัคร คือ ทสม.” อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน

ทั้งนี้สามารถขยายเครือข่ายของความร่วมมือสู่ชุมชนอื่นต่อไป การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน และปัญหาขยะเป็นเรื่องวาระแห่งชาติ เครือข่าย ทสม.ลานกระบือ การมีส่วนร่วมของชุมชนให้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันคัดแยกขยะ การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมขยะบุญ กิจกรรมหน้าบ้านหน้ามอง กิจกรรมปลูกผักสวนครัว การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ คัดแยกขยะในครัวเรือน การมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ ธนศักดิ์ พักเนียม (2565) ตามกระบวนการในการร่วมกันวิเคราะห์ ปัญหา การหาสาเหตุ กำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินกิจกรรมและประเมินผลเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนร่วมกันกับประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด กระบวนการจัดการขยะ ทั้งนี้เป็นตามกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2566) ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ประหยังบประมาณ บุคลากร พื้นที่สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 ตามนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย ซึ่งดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แนวทางบริหารจัดการขยะมูลฝอยและตามกฎหมาย บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสามชุมชน โดยให้ความสำคัญการมีส่วนร่วม การปลูกจิตสำนึกจัดการขยะและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การลดปริมาณขยะ เสริมสร้างความรู้เรื่องคัดแยกขยะที่ถูกต้องให้ชุมชน การส่งเสริมการเก็บออมให้กับคนในชุมชนจากการขายขยะรีไซเคิล การจัดการขยะมูลฝอยครบวงจร ตั้งแต่สำรวจข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ เพื่อวางแผนและออกแบบระบบการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่ขั้นตอนคัดแยก การเก็บรวบรวม การขนส่ง การใช้ประโยชน์ รูปแบบการบริหารจัดการ และวางมาตรการลดปริมาณขยะมูลฝอย การรณรงค์และนำระบบการนำวัสดุกลับคืนมาใช้ให้มากขึ้น คือ การใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ตรงตามหลักการวิชาการ 3Rs (Reduce, Reuse และ Recycle)

การสร้างระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม การกำจัดขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม การสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย การลดและคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางหรือชุมชน ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการถูกต้อง การลดการเกิดขยะมูลฝอยของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด ได้แก่ ลดปริมาณการเกิดแหล่งกำเนิด คัดแยก กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด การผลิตใช้สินค้าบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มาตรการที่ 2 เพิ่มศักยภาพการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมีระบบเก็บรวบรวม ขนส่งกำจัดที่มีประสิทธิภาพ ศูนย์กำจัดมูลฝอย มาตรการที่ 3 ส่งเสริมการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชน สร้างแรงจูงใจในการจัดการโดยใช้กลไกทางเศรษฐกิจทางเศรษฐศาสตร์และกลไกทางสังคม

ตลอดจนมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ.2565-2570) ประกอบด้วย 1) แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) 2) หลักการ 3Rs ในการจัดการขยะมูลฝอย ปรับปรุงฐานข้อมูล ส่งเสริมนวัตกรรม ความรู้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ความสอดคล้องกับ Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561-2573 ได้แก่ 1) การจัดการพลาสติกตลอด

วงจรชีวิต 2. หลักการ 3Rs 3. การมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐภาคเอกชน เป้าหมายที่ 1 การลด เลิกใช้พลาสติก เป้าหมาย ใช้วัสดุทดแทนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 1) พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม 2) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมสารอ็อกโซ 3) ไมโครพีด เลิกใช้ภายในปี พ.ศ. 2565 เช่น 1) ถุงพลาสติกหุ้มขนาดความหนาแน่นน้อยกว่า 36 ไมครอน 2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร ความสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ระเบียบการจัดการมูลฝอย พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ระเบียบกำจัดการขยะมูลฝอยได้ให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานเรื่องขยะมูลฝอย พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ระเบียบเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและการห้ามทิ้งขยะมูลฝอย และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2560 ระบุบทบาทหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอย และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2566-2570 ได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วิลลิก แจ้งเหตุผล (2564) ที่ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร โดยพบว่าปัจจัยที่เป็นความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วย การบอกกล่าวให้มีการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักหน้าที่ของตนเอง การรู้จักปฏิบัติตนให้อยู่ในความรับผิดชอบช่วยกันรักษาความสะอาด มีจิตสำนึกต่อการปฏิบัติตนในชุมชน เช่น ช่วยกันแยกขยะจากต้นทาง การทิ้งขยะมูลฝอยลงถัง รณรงค์การลดขยะมูลฝอยให้เหลือน้อยลง บางชุมชนมีการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมให้ทราบวิธีการลดขยะและแยกขยะ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์จะได้ลดขยะปลายทาง ทั้งนี้ความสอดคล้องกับแนวความคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนของ Cohen and Uphoff (1977) ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นการตัดสินใจอย่างเดียว ต้องใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยเช่นเดียวกับ Erwin (1976) ในกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ให้ความสำคัญสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกัน การใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุริยะ หาญพิชัยและจันทร์ฉาย จันทร์ลา (2561) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะ โดยการคัดแยกขยะนำกลับมาใช้ใหม่ การกำจัดขยะ การเผาขยะหรือฝังกลบขยะ ซึ่งเป็นการทำให้ปริมาณขยะลดลงหรือหมดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. แนวทางขยายต่อและต้นแบบในการสร้างเครือข่ายให้ชุมชน
2. ชุมชนและหน่วยงานสามารถนำผลงานวิจัยเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาของพื้นที่อื่นได้
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่นได้
4. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการพัฒนา เชิงพื้นที่ และเชิงพาณิชย์ได้

ข้อเสนอแนะการทําวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการขยะในรูปแบบอื่นที่ประสบความสำเร็จ

2. ควรศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของประชาชนในการดำเนินการจัดการขยะอันตรายอย่างถูกต้อง
3. ควรศึกษาสำรวจความเป็นไปได้ของโครงการขยะอันตราย

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานประจำปี 2565 กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปี 2565. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.

กรมควบคุมมลพิษ. (2565). แนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2565. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

กลุ่มสิ่งแวดล้อมและกิจการพิเศษ, กองส่งเสริมและเผยแพร่, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2566).

คู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน”

<https://www.mnre.go.th/th/calendar/detail/> สืบค้นวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566.

ชนศักดิ์ พิกเนียม. (2565). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ร่วมของประชาชนกับการจัดการขยะอันตรายของจังหวัดสระบุรีกรณีศึกษาพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอย. (รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สุริยะ หาญพิชัยและจันทร์ฉาย จันทร์ลา. (2561) การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำน้ำรายณ์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สวรรณยา ธรรมอภิพล, จารุมนต์ ดิษฐประพัตร์, ปภาอร กลิ่นศรีสุข. (2561). ความรู้และพฤติกรรมในการจัดการ ขยะติดเชื้อประเภทกากอนามัยของชุมชนบ้านกลาง-ไผ่ขาด จังหวัดนครปฐม ในช่วงวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. (คณะวิทยาการจัดการ), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม, สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง, กรมควบคุมมลพิษ.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). คู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร”.

วัลลภ แจ่มเหตุผล, (2564). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ฉบับพิเศษ ครบรอบ 15 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (ธันวาคม 2564)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร. (2563). อบจ.กำแพงเพชรร่วมควบคุมมลพิษ จัดการขยะมีพิษขยะอันตราย. องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร.

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนพลวง, การจัดตั้งชุมชนปลอดขยะจากวัสดุรีไซเคิลบ้านคุยมะม่วง. (2563).

[https://www.nonpluang.go.th/news_detail.php?doiP=1&checkIP=\\$chkiP&id=17275&checkAdd=\\$](https://www.nonpluang.go.th/news_detail.php?doiP=1&checkIP=$chkiP&id=17275&checkAdd=$) สืบค้นวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566

- Cohen, John M. and Uphoff, N. T. (1977). Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies: Cornell University
- Erwin, William. (1976). Participation Management: Concept Theory and Implementation. Atlanta. Georgia State University.